

Pravidla pro prezentaci dat získaných v terénu

Tento článek zdůrazňuje důležitost standardizace prezentace archeologických dat pro další výzkumy a zvláště pro srovnávací studie.

■ Holger SCHMIDT
(Dánsko)

Některá obecná pravidla pro prezentaci archeologických dat týkajících se staveb by byla velmi užitečná, zejména pro studenty a badatele, které zajímá komparativní studium. Pokud jde o data z vykopávek časných staveb severozápadní Evropy, není možné – možná ani žádoucí – vnutit stejně přísné požadavky na kresby, zvážíme-li obrovskou škálu objektů, zahrnující jak velké tak i malé stavby různého využití a různého stupně zachovalosti. Navíc, některé vykopávky musí být klasifikovány jako extensivní, jiné jako intenzivní a také z toho důvodu musí

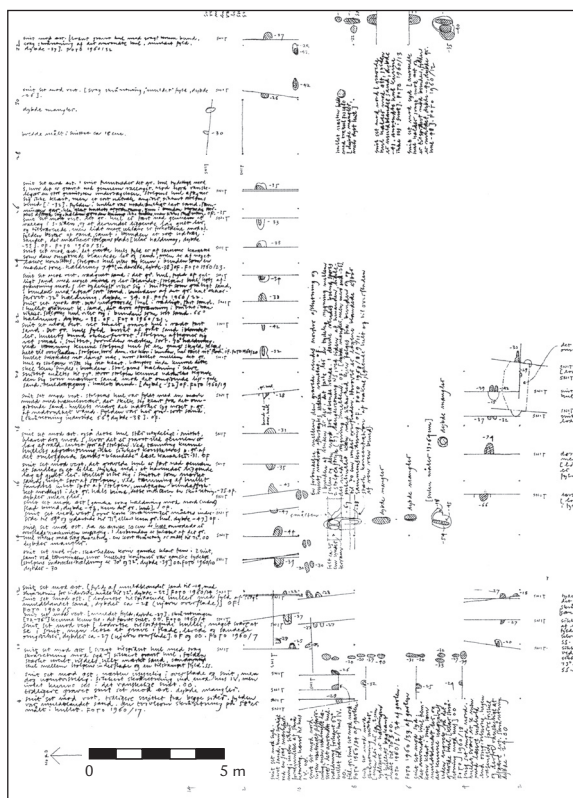
být nákresy jiné. Také může být praktické rozlišit mezi kresbami, které obsahují všechny vypořizované informace, a které byly udělány pouze pro osobní studie a interpretace a těmi, které jsou spíše obecnějšího rázu, kde byly některé rysy zvýrazněny a jiné vynechány.

Na mnohých lokalitách dřevo staveb kompletně zmizelo a je dokázáno jen sloupovými jámami do podloží, kde dříve byly původní kůly. Ve stavbách pokročilých konstrukcí jsou tyto otisky řidčeji nalézány, protože kůly seděly na trámech, což znamená, že všechny stopy dřevěných konstrukcí zmizely a pouze vymezená podlaha a nalezené předměty mohou dokazovat, že zde kdysi stával dům. Geologie a ekologie lokality hraje také svou roli při zachování časných staveb. Na mokřinaté lokalitě mohou mít archeologové to štěstí, že najdou dobře zachované části dřevěné konstrukce,

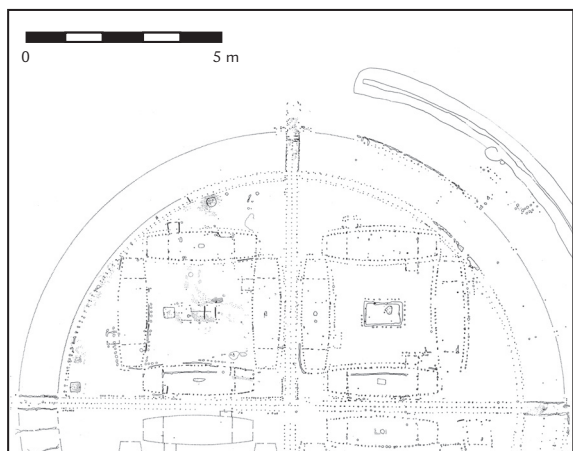
zatímco na kamenitém podloží najdou velmi málo z původní dřevěné stavby. Samozřejmě všichni zkušení archeologové si jsou vědomi těchto faktorů a je evidentní, že standardy použité pro nákresy vykopaných lokalit musí být přizpůsobeny, jak je to jen možné, specifickým potřebám, a ne naopak. Osobní názory na to, jak má nákres vypadat by měl být samozřejmě do určité míry zohledněn.

Nicméně některé standardní konvence mohou mít vysokou cenu pro archeology v terénu, když se pořizuje nákres domu, neboť tyto nákresy jsou základem pro kresby, které budou později publikovány. Pro architekta nebo studenta tradiční architektury, který pracuje na rekonstrukci určitého typu domu, jsou tyto standardy rovněž důležité. V každém případě musí být použité konvence a standardy vysvětleny v archeologové publikaci. Může

být doporučeno, jako je to víceméně nyní v případě Dánska, že některé konvence mohou být obecně používané. Zobrazení vykopané lokality by mělo být provedeno linií rozbitou do několika bodů střídajících se s krátkými liniemi. Rekonstruované části stavby by měly být zobrazeny tečkovaně – a může být i otevřenější tečkované čára, která ukazuje na nejasné rekonstrukce. Jakkoliv je to lákavé, není – obecně – dobrý nápad použít různé barvy v publikaci, protože později ta samá ilustrace může být potřebná v knize s černobílými kresbami.

■ Obr. 1 Plán domu z Fyrkatu s popisem mimo kúlových jamek. (Nepublikováno)

■ Obr. 3 Část obecného plánu Fyrkatu

Archeologové, stejně jako architekti by měli dospět k názoru používat vždy obecně uznávaná měřítka 1:1, 1:2, 1:5, 1:10, 1:20, 1:50, 1:100, 1:200, 1:500, 1:1000, 1:2000 a tak dále, také když jsou nákresy zmenšeny do publikací. Osobně pokládám za vhodné použít na vykopané stavby měřítko 1:10 a 1:20 v terénních pracích (tj. změřené stavby) a měřítko 1:100 na obecné plány domu. A přál bych si, aby každý, včetně mne, používal měřítko 1:200, když plány publikuje, abychom je mohli všichni okamžitě porovnat s jinými plány. (Omezený prostor tohoto časopisu je důvod pro porušení pravidla v tomto případě.)

Nakonec by mělo zdůrazněno, že nákresy jsou obvykle pouhou částí popisu. Měl by vždy existovat velmi blízký vztah s textem, fotografickým materiálem a nákresy, pokud chceme dosáhnout kompletní prezentace všech relevantních dat z terénu.

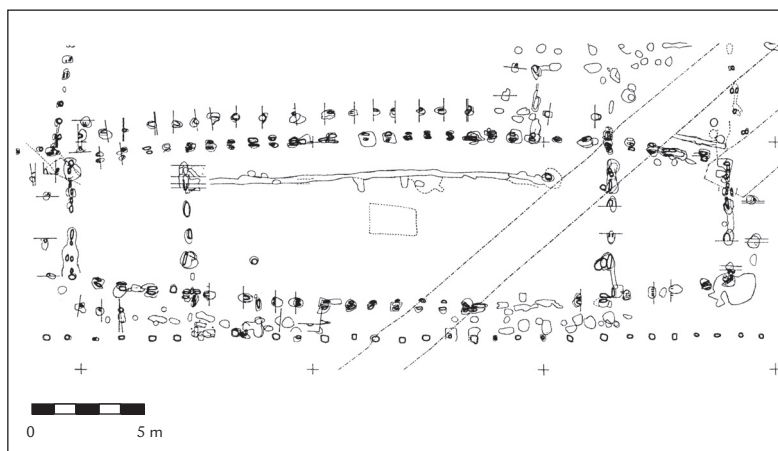
Když jsem připravoval publikaci o pevnosti z 10. století z Fyrkatu před více než patnácti lety, využil jsem dat z terénu k vypracování plánu v měřítku 1:100 pro domy, ulice, opevnění a tak dále s pomocí všech popisných poznámek napsaných kromě označení kúlových jamek pro účel mé studie (Obr. 1). Jelikož byly kúlové jamky v některých domech nalezeny až ve čtyřech různých vrstvách, byl udělán stejný počet plánů s poznámkami o těchto domech. Některé z těchto domů byly prokopány s vertikálními profily skrze celou kúlovou jamku, což je technika, díky které vypadá plán

poněkud jinak než ty, o kterých jsem se zmínil dříve. Obecné konvence pro kúlové jamky, zachované dřevo a kameny byly v těchto plánech použity.

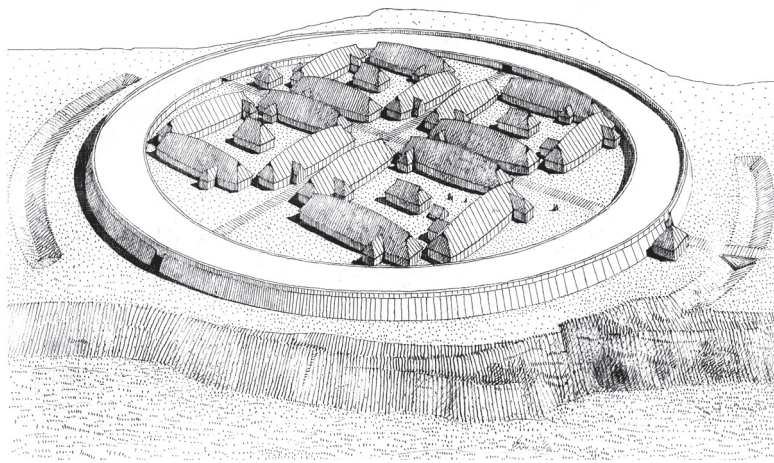
Na základě těchto plánů jsem vypracoval popis a plány se všemi zaznamenanými postřehy. Tyto plány jednotlivých domů atd. byly vydány v měřítku 1:200 (obr. 2). Cílem bylo, aby popis a plán každého domu měl stejný základ, aby bylo ihned možné porovnat jednotlivé domy navzdory různým metodám výkopu a podmínkám.

Tyto poněkud komplikované plány opět tvořily základ pro obecnější plán, který byl otištěn v knize (obr. 3, 4). Od částečně rekonstruovaných obecných plánů k provizorní rekonstrukci pevnosti a domů, vypracované k užitku čtenářově i k mému, byl pouze jeden další krok k vědecké spekulaci (obr. 5). Je ale vhodné si povšimnout toho, že všechny rekonstrukce obsahují nevyhnutelně určitou část, která je pouhým dohadem. Z tohoto důvodu by mělo být vždy jasně řečeno, že takové kresby odrážejí pouze autorovu představu o tom, jak mohla stavba vypadat.

Později jsem byl požádán o vytvoření regulérního projektu stavby pro rekonstruovaný model domu v měřítku 1:1, který byl postaven nedaleko pevnosti v letech 1982-85 (obr. 6 a 7). Tento model měl primárně zobrazovat návštěvníkům představu o stavbě z doby vikingské, ale může na něj být pohlíženo také jako na základní publikaci interpretace archeologických dat. Ty

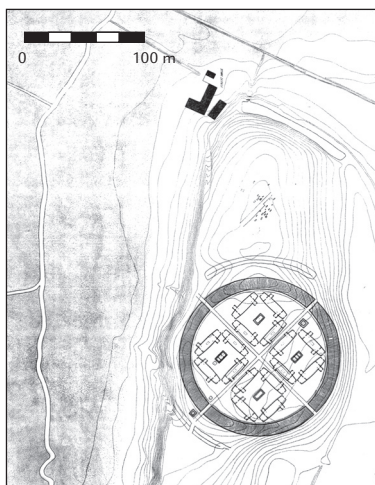
■ Obr. 2 Plán toho samého domu z Fyrkatu se všemi měřenými kúlovými jamkami.

■ Obr. 5 Pevnost Fyrkat, náčrt rekonstrukce

samé záměry byly navrhovány, když C. G. Schultz v roce 1942 postavil slavný trelleborgský dům. Podivnou náhodou jsem byl požádán, abych udělal projekt pro restauraci rozpadajícího se trelleborgského domu v tu samou dobu, kdy jsem dělal projekt pro rekonstruovaný

Fyrkat. Všechny spodní konce pevných dubových kůlů zasazených v zemi kompletně odhnily a stavba potřebovala pevné základy. Také střecha potřebovala nové dubové šindele. Zprávy o těchto dvou projektech byly publikovány v Nationalmuseets Arbejdsmark v letech 1981 a 1985.

■ Obr. 4 Pevnost Fyrkat, částečně rekonstruovaný plán

■ Obr. 7 Model domu ve Fyrkatu během stavby

Zpráva z roku 1985 také zahrnovala zážitky, které jsme získali při používání domu z doby vikingské. Nebylo nám dovoleno, a ani jsme si to nepřáli, vztyčit dům na tom samém místě, kde byl vykopán. Byl postaven na atraktivním místě nedaleko pevnosti tak, aby bylo možné tyto dvě památky oddělit, ale zároveň je vidět pohromadě. Byli jsme požádáni místními stavebními úřady o statickou kalkulaci stavby. V některých ohledech se může říct, že byl náš experiment ve Fyrkatu bližší modernímu stavění domu než tomu časné středověkému. Když byl hotový projekt a získány peníze, výkonný vedoucí stavebního projektu, předák truhlářů, byl postaven do čela týmu a kvůli tomu mohou domy vypadat jako vyjádření jeho dovednosti a znalosti. Například on a další truhláři trvali na používání teslic k opracování dřeva místo malých sekerek. Také trvali na umístění pozednic ještě předtím, než se umístily stěnové kůly a podpěry, aby mohly sloužit jako šablona pro oblé stěny. K oddělení jasných částí domu od nejasných, byla spodní část stavby, tj. stěny a podpěry, postaveny z víceméně přirozeně zakrouceného, štípaného a opracovaného dřeva, zatímco střešní trámy jsou rovné, neboť zobrazují jen vědeckou teorii. Každopádně je bezpečné tvrdit, že vcelku by se na dům mělo vědec-

ky pohlížet jen jako na model v životní velikosti, který interpretuje archeologická data z terénu.

Literatura

Danmarks Kirker: 1st vol. 1933

(not yet finished).

Olaf Olsen and Holger Schmidt: Fyrkat, en jysk vikingeborg. vol. 1, Borgen og bebyggelsen.

C. G. Schultz: Vikingetidshuset paa

Trelleborg, Fra Nationalmuseets

Arbejdsmark 1942, p. 17-30.

Holger Schmidt: Trelleborghuset og

Fyrkathuset, Nationalmuseets Arbejdsmark 1981, p. 132-43.

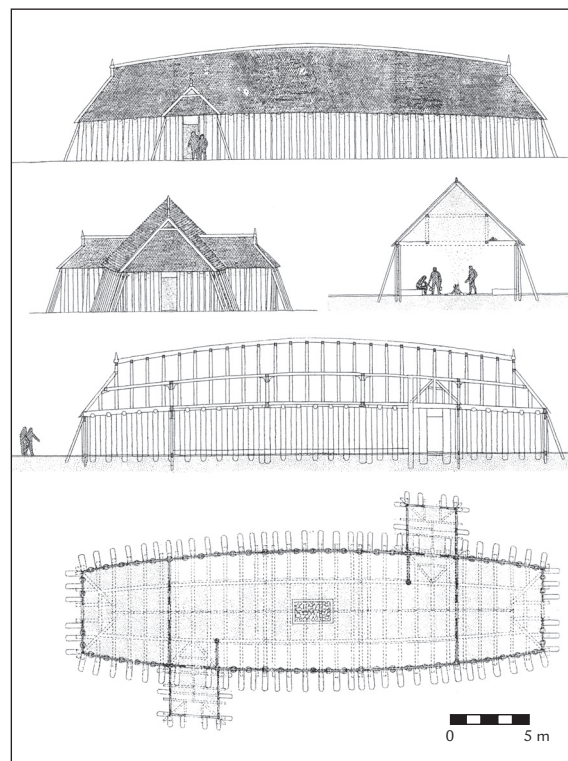
Holger Schmidt: Om bygningen af et

vikingetidshus paa Fyrkat, Nationalmuseets Arbejdsmark 1985, p. 48-59.

Summary

Standards for presentation of field data

Some general standards for the presentation of archaeological data concerning buildings would be a great help for those doing comparative studies. There should be indication of the excavated area and reconstructed parts of the structure should be shown by dotted lines. The archaeologist as well as architects should always use commonly accepted scales. Finally it should be stressed that the drawings are part of a description only. There should always be a very close correspondence between the text, the photographic record and the drawings, aiming at a complete presentation of all relevant data. It should be also clearly stated that any reconstruction drawings only represent the author's idea of what the structure might have looked like.

■ Obr. 6 Projekt stavby modelu rekonstruovaného domu ve Fyrkatu